

FLORBASE: een mijlpaal in de floristiek

Ruud van der Meijden (Rijksherbarium/Hortus Botanicus, Leiden)

Nog niet lang geleden werd er over onze manier van omgaan met de natuur vaak een beetje denigrerend gedaan. Wat hebben we aan die soortenjagerij. De resultaten van de waarnemingen van vrijwilligers en professionals zijn nu gebundeld in twee grote gedetailleerde databanken, die een belangrijke rol spelen bij het beleid over natuur en milieu, en bij natuurbescherming en -beheer. Door het groot maatschappelijk belang van onze gezamenlijke inspanningen is FLORON nu echt erkend.

Het lijkt mij goed om hier een kort overzicht te geven over de geschiedenis van onze floradatabank. Op 21 december 1989 werd het derde en laatste deel van de Atlas van de Nederlandse Flora ten doop gehouden. Al in het begin van 1989 begonnen Rijksherbarium/Hortus Botanicus en FLORON aan een project voor aanvulling van het Atlas-bestand, vooral met nieuwe vondsten van de meer zeldzame soorten die niet meer in de Atlas terecht waren gekomen. Vlak na de officiële presentatie van de Atlas werd het plan geboren om een nieuwe databank te maken, echter niet meer op uurhok- maar op kilometerhok-basis.

In de periode waarin het Atlas-project zich voltrok waren er in de floristiek belangrijke veranderingen opgetreden. Enerzijds bestond FLORON eind 1989 één jaar als zelfstandige floristische organisatie. Daarnaast waren in die periode bij veel provincies provinciedekkende flora- en vegetatiekarteringen opgezet die overigens maar gedeeltelijk in de Atlas konden worden verwerkt. Er was dus alle reden voor Rijksherbarium en FLORON om voor de uitvoering van het plan voor de nieuwe gedetailleerde databank samenwerking te zoeken met de Provincies. In september 1990 bleken de Provincies bereid te zijn hun krachten met de onze te bundelen.

Intussen was ook duidelijk geworden dat het werken met ecologische groepen op uurhokbasis interessante studies mogelijk maakte over veranderingen in de kwaliteit van de natuur in Nederland. Op de nog veel gedetailleerdere schaal van de vierkante kilometer zouden zulke studies ook echt toepasbaar worden bij de voorbereiding van allerlei landelijke plannen. En zo lukte het om het plan gefinancierd te krijgen door drie ministeries: naast Landbouw ook door VROM en Verkeer en Waterstaat. Het CML werd onze digitaliseringspartner.

In april 1991 startte het project en de samenwerking met de Provincies verliep vlot, zodat precies één jaar later, in april 1992, de eerste versie van FLORBASE klaar was. Kort daarop bleek dat van veel grote natuurgebieden gegevens in de databank ontbraken. Tot ons genoegen lukte het om zowel Staatsbosbeheer als Natuurmonumenten mee te krijgen in het vervolgproject, zodat ook de gegevens van de twee grootste terreinbeherende instanties toegevoegd konden worden aan de databank. En omdat er een vervolg kwam, konden ook de grote hoeveelheid gegevens van FLORON uit 1989, 1990 en 1991 worden toegevoegd, waardoor bijvoorbeeld de flora van de Friese Waddeneilanden behoorlijk in het bestand was vertegenwoordigd. Met de gegevens van de grote natuurbeschermingsorganisaties, Provincies, FLORON en het Rijksherbarium/Hortus Botanicus, zijn we er in geslaagd om een waarlijk *nationale* floradatabank te maken.

Terwijl we druk bezig waren aan FLORBASE grepen we een ander buitenkansje met beide handen aan: het bleek ook mogelijk te zijn om de *oude* floristische gegevens van de in 1930 opgerichte Stichting IVON te digitaliseren. Ditmaal was TNO-Grondwater en Geo-Energie onze digitaliseringspartner, en met hun vernuft lukte het om binnen één jaar ook de oude gedetailleerde gegevens beschikbaar te krijgen, nu dus niet meer op uurhokbasis maar eveneens op de (bijna) vierkante kilometer. Dat bestand heet FLORIVON.

Trouwens, onze floristische voorgangers, die konden er ook wat van! Zij hebben met een veel kleiner aantal mensen dan we nu in FLORON verenigd weten de wilde flora van Nederland geïnventariseerd op een zodanige manier dat het FLORIVON-bestand niet eens veel kleiner is dan het recente FLORBASE-bestand.

En zo hebben we ineens, in vijf jaar tijd, een databank over de wilde flora van Nederland over de gehele 20e eeuw, grofweg 20 maal gedetailleerder dan de Atlas, welke laatste in zijn soort in internationaal opzicht al een unieke positie innam op het terrein van de documentatie over de veranderingen in de wilde flora.

Vergelijking van de oude IVON-verspreidingsbeelden met de recente beelden uit FLORBASE laten in Noord-Brabant de achteruitgang zien van bijvoorbeeld Klokjesgentiaan, *Gentiana pneumonanthe* en Blauwe knoop, *Succisa pratensis*. De oude verspreidingsbeelden blijken ook heel goed gecorreleerd te kunnen worden aan gegevens over de vroegere kwaliteit van het grondwater. Voor plannen die gericht zijn op natuurherstel zijn zulke beelden van onmisbare betekenis.

Behalve aan de aanvulling van FLORBASE, hebben we hard gewerkt aan een bruikbaar foutencontroleprogramma, dat we FORGET hebben genoemd. FORGET meldt *nieuwe meldingen* ten opzichte van het Atlasbestand van elke soort per kilometerhok. Van elk kilometerhok is bekend in welk floradistrict het ligt. FORGET geeft per ingevoerde bron een soortenlijstje per kilometerhok van nieuwe meldingen. We controleren niet *alle* soorten, maar we hebben nu drie groepen van soorten geselecteerd die voor controle in aanmerking komen. Dat zijn:

1. de uitgestorven soorten; die worden altijd als onwaarschijnlijk betiteld;
2. de groep van zeldzame Rode-Lijst soorten;
3. de groep van soorten die grotendeels ontbreken in bepaalde floradistricten; nieuwe meldingen uit die floradistricten worden door FORGET tevoorschijn gehaald.

De nieuwe meldingen zijn vervolgens door experts bekeken, waarbij de vermoedelijke 'echte fouten' geselecteerd worden. Daarna wordt er contact opgenomen met de bronhouder om na te gaan of het ook inderdaad een 'fout' betreft. En het omgekeerde is natuurlijk óók waar: de echte nieuwe meldingen van interessante soorten kunnen zo ook vlot geselecteerd worden!

Het derde onderdeel van het project was het maken van een gebruikersvriendelijk programmapakket om allerlei informatie uit de databank te kunnen halen.

Het is niet mis, wat we in vijf jaar bereikt hebben, zo'n databank van, door en voor floristen en bruikbaar voor de maatschappij. FLORON is groot en sterk geworden en neemt nu de zorg en het verdere vervolg van de opbouw van de databanken over. Voor mij, als vertegenwoordiger van het Rijksherbarium/Hortus Botanicus, zal er nu veel gaan veranderen. Denk niet, dat ik dat een treurig moment vind, integendeel. Wij allen hebben er hard naar toegewerkt dat FLORON dit kan doen. Nu is dat moment ook gekomen! Ik feliciteer ons allen, ons floristen, met het bereiken van deze mijlpaal.